

Udostępnianie danych badawczych - zagadnienia prawne

Nikodem Rycko

CC-BY

Treść licencji dostępna na stronie: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/legalcode.pl>

Prawne regulacje udostępniania danych

- ▶ Prawo własności intelektualnej
- ▶ Ochrona danych osobowych
- ▶ Ochrona dóbr osobistych, wizerunku, korespondencji
- ▶ Przepisy o komercjalizacji wyników badań naukowych
- ▶ Obowiązki zachowania poufności, tajemnicy
- ▶ Zobowiązania umowne
- ▶ Przepisy o badaniach klinicznych
- ▶ Przepisy o ochronie zwierząt
- ▶ ...

Prawne regulacje udostępniania danych

- ❑ ustawy, rozporządzenia, akty prawa Unii Europejskiej
- ❑ wewnętrzne regulacje jednostki naukowej
  - regulamin zarządzania własnością intelektualną i komercjalizacji
  - polityka otwartości
- ❑ umowy
  - regulamin konkursu grantowego
  - umowa grantowa
  - umowa konsorcjum
  - umowy z członkami zespołu badawczego
  - licencja na program komputerowy
  - regulamin korzystania z repozytorium

Otwarte dane a ograniczenia prawne

- ▶ Udostępnienie danych - wymaga zapewnienia, że żadne przepisy prawa nie stoją na przeszkodzie.
- ▶ Prawo własności intelektualnej - kto może udostępnić dane?
  1. komu przysługują prawa własności intelektualnej do danych
  2. kto działa w granicach dozwolonego użytku
  3. kto dysponuje odpowiednią licencją

Dane badawcze

1. poszczególne elementy

- fotografia
- dokument tekstowy
- nagranie dźwięku
- nagranie wideo
- wartość liczbowa

2. zbiór jako całość

- dobór danych
- układ danych
- sposób wizualizacji danych
- nazwa zbioru
- oznaczenie poszczególnych kategorii zbioru

Prawa autorskie do danych badawczych

- ▶ „Przedmiotem prawa autorskiego jest każdy przejaw **działalności twórczej** o indywidualnym charakterze, ustalony w jakiegokolwiek postaci, niezależnie od wartości, przeznaczenia i sposobu wyrażenia (utwór).” (art. 1 ust. 1 pr.aut.)
- ▶ „W szczególności przedmiotem prawa autorskiego są utwory:
1) wyrażone słowem, symbolami matematycznymi, znakami graficznymi (literackie, publicystyczne, **naukowe**, kartograficzne oraz programy komputerowe);” (art. 1 ust. 2 pr. aut.)
- ▶ „Ochroną objęty może być wyłącznie sposób wyrażenia; nie są objęte ochroną **odkrycia, idee**, procedury, metody i zasady działania oraz koncepcje matematyczne.” (art. 1 ust. 2¹ ust. 2 pr.aut)

Prawa autorskie do danych badawczych

- ▶ „Zbiory, antologie, wybory, **bazy danych** spełniające cechy utworu są przedmiotem prawa autorskiego, nawet jeżeli zawierają niechronione materiały, o ile przyjęty w nich **dobór, układ lub zestawienie ma twórczy charakter**, bez uszczerbku dla praw do wykorzystanych utworów. (art. 3 pr.aut.)”
- ▶ „Nie stanowią przedmiotu prawa autorskiego **urzędowe dokumenty, materiały, znaki i symbole.**” (art. 4 pkt 2 pr.aut.)

Prawa autorskie do danych badawczych

- ▶ „Prawo autorskie przysługuje **twórcy**, o ile ustawa nie stanowi inaczej.”
(art. 8 ust. 1 pr.aut.)
  - ▶ „Jeżeli ustawa lub umowa o pracę nie stanowią inaczej, **pracodawca**, którego pracownik stworzył utwór w wyniku wykonywania obowiązków ze stosunku pracy, nabywa z chwilą przyjęcia utworu autorskie prawa majątkowe w granicach wynikających z celu umowy o pracę i zgodnego zamiaru stron.” (art. 12 ust. 1 pr.aut.)
  - ▶ „Prawa majątkowe do **programu komputerowego** stworzonego przez pracownika w wyniku wykonywania obowiązków ze stosunku pracy przysługują **pracodawcy**, o ile umowa nie stanowi inaczej.” (art. 74 ust. 3 pr.aut.)

Prawa autorskie do danych badawczych

„1. Jeżeli w umowie o pracę nie postanowiono inaczej, **instytucji naukowej** przysługuje pierwszeństwo opublikowania utworu naukowego **pracownika**, który stworzył ten utwór w **wyniku wykonywania obowiązków ze stosunku pracy**. Twórcy przysługuje prawo do wynagrodzenia. Pierwszeństwo opublikowania wygasa, jeżeli w ciągu **sześciu miesięcy od dostarczenia utworu** nie zawarto z twórcą umowy o wydanie utworu albo jeżeli w okresie dwóch lat od daty jego przyjęcia utwór nie został opublikowany.

2. Instytucja naukowa może, bez odrębnego wynagrodzenia, korzystać z materiału naukowego zawartego w utworze, o którym mowa w ust. 1, oraz **udostępniać ten utwór osobom trzecim**, jeżeli to wynika z **uzgodnionego przeznaczenia utworu** lub zostało postanowione w umowie.” (art. 14 pr.aut.)

Prawa autorskie do danych badawczych

- ▶ „Współtwórcom przysługuje prawo autorskie wspólnie.” (art. 9 ust. 1 pr.aut.)
- ▶ „Do wykonywania prawa autorskiego do całości utworu potrzebna jest **zgoda wszystkich współtwórców.**” (art. 9 ust. 3 pr.aut.)
- „**Opracowanie cudzego utworu**, w szczególności tłumaczenie, przeróbka, adaptacja, jest przedmiotem prawa autorskiego bez uszczerbku dla prawa do utworu pierwotnego.” (art. 2 ust. 1 pr.aut.)
- „Rozporządzanie i korzystanie z opracowania zależy od **zezwoienia twórcy utworu pierwotnego** (prawo zależne), chyba że autorskie prawa majątkowe do utworu pierwotnego wygasły. W przypadku baz danych spełniających cechy utworu zezwolenie twórcy jest konieczne także na sporządzenie opracowania.” (art. 2 ust. 2 pr.aut.)

Zbiór danych badawczych jako baza danych

- ▶ „**baza danych** oznacza zbiór danych lub jakichkolwiek innych materiałów i elementów **zgromadzonych według określonej systematyki lub metody**, indywidualnie dostępnych w jakikolwiek sposób, w tym środkami elektronicznymi, **wymagający istotnego**, co do jakości lub ilości, **nakładu inwestycyjnego** w celu sporządzenia, weryfikacji lub prezentacji jego zawartości,” (art. 2 ust. 1 pkt 1 u.o.b.d.)
- ▶ „**Producentowi** bazy danych przysługuje wyłączne i zbywalne prawo pobierania danych i wtórnego ich wykorzystania w całości lub w istotnej części, co do jakości lub ilości.” (art. 6 ust. 1 u.o.b.d.)
- ▶ „producentem bazy danych jest osoba fizyczna, prawna lub jednostka organizacyjna nieposiadająca osobowości prawnej, która **ponosi ryzyko nakładu inwestycyjnego** przy tworzeniu bazy danych” (art. 2 ust. 1 pkt 4 u.o.b.d.)

Dozwolony użytek - prawo autorskie

- ▶ „Instytucje oświatowe oraz podmioty, o których mowa w art. 7 ust. 1 pkt 1, 2 i 4-8 ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. - Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, mogą na potrzeby zilustrowania treści przekazywanych w celach dydaktycznych lub **w celu prowadzenia działalności naukowej** korzystać z rozpowszechnionych utworów w oryginale i w tłumaczeniu oraz zwielokrotnić w tym celu rozpowszechnione drobne utwory lub fragmenty większych utworów.” (art. 27 ust. 1 pr.aut.)
- ▶ „W przypadku **publicznego udostępniania utworów w taki sposób, aby każdy mógł mieć do nich dostęp w miejscu i czasie przez siebie wybranym** korzystanie, o którym mowa w ust. 1, jest dozwolone wyłącznie dla **ograniczonego kręgu osób** uczących się, nauczających lub prowadzących badania naukowe, zidentyfikowanych przez podmioty wymienione w ust. 1”. (art. 27 ust. 2 pr.aut.)
- ▶ „Dozwolony użytek nie może naruszać **normalnego korzystania z utworu** lub godzić w **słuszne interesy twórcy.**” (art. 35 pr.aut.)

Dozwolony użytek - prawo *sui generis*

- ▶ „Wolno korzystać z istotnej, co do jakości lub ilości, części rozpowszechnionej bazy danych w charakterze ilustracji, w celach dydaktycznych lub **badawczych**, ze wskazaniem źródła, jeżeli takie korzystanie jest uzasadnione niekomercyjnym celem, dla którego wykorzystano bazę” (art. 8 ust. 1 pkt 2 u.o.b.d.)
- ▶ „Nie jest dozwolone **powtarzające się i systematyczne pobieranie** lub wtórne wykorzystanie **sprzeczne z normalnym korzystaniem** i powodujące **nieusprawiedliwione naruszenie słuszych interesów producenta.**” (art. 8 ust. 2 u.o.b.d.)

Działania wymagane w celu udostępnienia danych

1. ustalenie jakie dane będą wykorzystane w ramach projektu
2. ustalenie, jakie prawa własności intelektualnej istnieją
3. ustalenie, komu te prawa przysługują
4. pozyskanie zgody na udostępnienie danych od każdej uprawnionej osoby

Działania wymagane w celu wykorzystania istniejących danych

1. ustalenie, czy dane są objęte prawami własności intelektualnej
2. ustalenie, komu prawa te przysługują
3. ustalenie, czy i w jaki sposób można korzystać z danych
  - otwarta licencja
  - „zamknięta” licencja
  - zasady udostępnienia danych sektora publicznego
  - dozwolony użytek

Ponowne wykorzystanie informacji sektora publicznego

- ustawa o ponownym wykorzystaniu informacji sektora publicznego (<http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20160000352>)
- możliwość uzyskania danych znajdujących się w posiadaniu instytucji publicznych
- brak możliwości żądania wytworzenia danych poprzez wygenerowanie szczegółowych zestawień lub opracowań
- brak precyzyjnie określonej granicy złożoności danych, które można uzyskać
- możliwość uzyskania danych, ale też ograniczenia
- <https://dane.gov.pl/>
- wniosek o udostępnienie danych - należy podać cel ponownego wykorzystania informacji (komercyjny albo niekomercyjny) oraz określić rodzaj działalności, w której informacje będą wykorzystywane, w szczególności wskazać dobra, produkty lub usługi
- konieczność oceny ryzyka na etapie planowania badań

Rodzaje danych sektora publicznego

1) informacje zamieszczone w Biuletynie Informacji Publicznej albo w Centralnym Repozytorium Informacji Publicznej (dane.gov.pl)

- Obowiązują podane tam warunki wykorzystywania informacji.
- Jeżeli ich nie określono, informacje można wykorzystywać bezwarunkowo.

2) informacje udostępnione w inny sposób

- Obowiązują podane warunki ich wykorzystywania.
- Jeżeli ich nie określono, należy zwrócić się z wnioskiem o umożliwienie wykorzystywania tych danych, a warunki zostaną określone w odpowiedzi na wniosek.

3) informacje będące w posiadaniu instytucji publicznej, ale przez nią nieudostępnione

- Należy zwrócić się do instytucji z wnioskiem o udostępnienie i umożliwienie wykorzystywania tych danych.
- Warunki zostaną określone w odpowiedzi na wniosek.

Komercjalizacja wyników badań naukowych a otwarty dostęp

- ❑ Komercjalizacja - czerpanie zysków.
- ❑ Sposób - przede wszystkim patentowanie.
  - „Patenty są udzielane - bez względu na dziedzinę techniki - na wynalazki, które są nowe, posiadają poziom wynalazczy i nadają się do przemysłowego stosowania.” (art. 24 pr.wł.przem.)
  - „1. Wynalazek uważa się za nowy, jeśli nie jest on częścią stanu techniki.
2. Przez stan techniki rozumie się wszystko to, co przed datą, według której oznacza się pierwszeństwo do uzyskania patentu, zostało udostępnione do wiadomości powszechnej w formie pisemnego lub ustnego opisu, przez stosowanie, wystawienie lub ujawnienie w inny sposób.” (art. 25 pr.wł.przem.)
- ❑ Strategie godzenia komercjalizacji i otwartości: „embargo”, dostosowanie zakresu udostępniania.
- ❑ Sprawdzenie potencjału komercyjnego i obowiązków w tym zakresie.

Obowiązki dotyczące komercjalizacji

- wymagania ustawowe

- ▶ Procedura obowiązująca w uczelniach publicznych:
  - dotyczy: wyników badań naukowych będących wynalazkiem, wzorem użytkowym, wzorem przemysłowym lub topografią układu scalonego, wyhodowaną albo odkrytą i wyprowadzoną odmianą rośliny,
  - Pracownik przekazuje uczelni publicznej informację o wynikach działalności naukowej oraz o know-how związanym z tymi wynikami.
  - możliwość nabycia praw przez uczelnię
  - wyjątki - finansowanie z zewnątrz
  - obowiązek poufności - dopóki prawa przysługują uczelni (obejmuje też know-how)

Regulamin zarządzania własnością intelektualną i komercjalizacji

- ❑ akt prawa wewnętrznego uczelni
- ❑ wyraźna podstawa ustawowa
- ❑ przedmiot - „regulamin zarządzania prawami autorskimi, prawami pokrewnymi i prawami własności przemysłowej oraz zasad komercjalizacji, który określa w szczególności:”
  - prawa i obowiązki uczelni, pracowników, doktorantów i studentów w zakresie ochrony i korzystania z praw autorskich, praw pokrewnych i praw własności przemysłowej,
  - zasady wynagradzania twórców,
  - zasady i procedury komercjalizacji,
  - zasady korzystania z majątku uczelni, wykorzystywanego do komercjalizacji, oraz świadczenia usług w zakresie działalności naukowej;

Regulamin zarządzania własnością intelektualną i komercjalizacji

□ w uczelni publicznej ponadto:

- zasady podziału środków uzyskanych z komercjalizacji między twórcą będącym pracownikiem uczelni publicznej a tą uczelnią;
- zasady i tryb przekazywania uczelni publicznej przez pracownika, doktoranta i studenta informacji o wynikach działalności naukowej oraz o know-how związanym z tymi wynikami,
- zasady i tryb przekazywania przez pracownika przysługujących uczelni części środków uzyskanych z komercjalizacji;
- zasady i tryb przekazywania pracownikowi przez uczelnię publiczną informacji o decyzjach dotyczących komercjalizacji
- zasady i tryb przekazywania pracownikowi przez uczelnię publiczną części przysługujących mu środków uzyskanych z komercjalizacji

Udostępnianie danych badawczych a ochrona danych osobowych

- ▶ Czy w ogóle mamy do czynienia z ochroną danych osobowych?
- ▶ Osoby żyjące - czy dane osób nieżyjących można udostępniać bez przeszkód?
- ▶ Dane osobowe - informacje umożliwiające zidentyfikowanie osoby.
- ▶ Dane „zwykłe” czy „wrażliwe”.
- ▶ Podstawa przetwarzania danych - najczęściej zgoda.
- ▶ Cel przetwarzania danych - różne cele na różnych etapach projektu.
- ▶ Przygotowanie badań - formularz zgody i informacje.
- ▶ Anonimizacja - nie tylko usunięcie danych.
- ▶ Repozytorium - państwa poza Unią Europejską.

Otwarte licencje

- ▶ Czy warto pisać własne licencje?
- ▶ Creative Commons
  - CC0
  - CC-BY
  - CC-BY-SA
- ▶ Open Data Commons
  - PDDL (Public Domain Dedication and Licence)
  - ODC-By (Open Data Commons Attribution License)
  - ODbL (Open Data Commons Open Database License)

CC0

- ▶ **obejmuje:** prawa autorskie i pokrewne, prawa do ochrony wizerunku i prywatności w zakresie przedstawionym w utworze, prawa sui generis do baz danych, prawa chroniące przed nieuczciwą konkurencją
- ▶ **nie obejmuje:** praw wynikających z patentów, praw do znaków towarowych
- ▶ **skutki:** wygaśnięcie praw i przeniesienie utworu do domeny publicznej; w zakresie w jakim prawo tego nie dopuszcza - udzielenie bezpłatnej, niezbywalnej, niewyłącznej, nieodwołalnej i bezwarunkowej licencji; w zakresie, w jakim taka licencja jest niedopuszczalna - zobowiązanie do niewykonywania przysługujących praw

CC-BY

- ▶ **obejmuje:** prawa autorskie i pokrewne, prawa sui generis do baz danych
- ▶ **nie obejmuje:** prawa wynikające z patentów, prawa do znaków towarowych
- ▶ **skutki:** nieodpłatna, niewyłączna, licencja na korzystanie i rozpowszechnianie utworu oraz utworów zależnych, bez prawa do udzielania sublicencji; w odniesieniu do praw osobistych - zrzeczenie się albo w razie niedopuszczalności - zobowiązanie do ich niewykonywania;
- ▶ obowiązki licencjobiorcy w razie udostępniania utworu:
  - oznaczenie twórcy,
  - oznaczenie informacji o prawach autorskich i udzielonej licencji,
  - oznaczenie wyłączenia gwarancji,
  - oznaczenie wprowadzonych modyfikacji utworu.
- ▶ Czas trwania licencji - równy czasowi trwania praw autorskich, jednak licencja wygasa w razie naruszenia jej warunków (z możliwością przywrócenia licencji w razie ich spełnienia).

CC-BY-SA

- ▶ **obejmuje:** prawa autorskie i pokrewne, prawa *sui generis* do baz danych
- ▶ **nie obejmuje:** prawa wynikające z patentów, prawa do znaków towarowych
- ▶ **skutki:** nieodpłatna, niewyłączna, licencja na korzystanie i rozpowszechnianie utworu oraz utworów zależnych, bez prawa do udzielania sublicencji; w odniesieniu do praw osobistych - zrzeczenie się albo w razie niedopuszczalności - zobowiązanie do ich niewykonywania;
- ▶ obowiązki licencjobiorcy w razie udostępniania utworu:
  - oznaczenie twórcy,
  - oznaczenie informacji o prawach autorskich i udzielonej licencji,
  - oznaczenie wyłączenia gwarancji,
  - oznaczenie wprowadzonych modyfikacji utworu;
- obowiązki licencjobiorcy w razie rozpowszechniania utworu zależnego:
  - zastosowanie takiej samej licencji (CC-BY-SA) lub kompatybilnej z nią,
  - udostępnienie licencji dotyczącej utworu zależnego,
  - zakaz stosowania dodatkowych warunków albo zabezpieczeń ograniczających korzystanie z utworu zależnego.
- ▶ Czas trwania licencji - równy czasowi trwania praw autorskich, jednak licencja wygasa w razie naruszenia jej warunków (z możliwością przywrócenia licencji w razie ich spełnienia).

Dziękuję za uwagę!

nikodemr@icm.edu.pl